

Maja Ivančević Otanjac*

Univerzitet u Beogradu

Fakultet za specijalnu edukaciju
i rehabilitaciju

PRIKAZ REČNIKA I GLOSARA ENGLESKOG JEZIKA STRUKE ZA STUDENTE SPECIJALNE EDUKACIJE I REHABILITACIJE

Savladavanje stručne terminologije je jedan od osnovnih ciljeva nastave stranog jezika struke, pa je i pronalaženje i upotreba odgovarajućih rečnika kao referentne literature u izvođenju nastave neprocenjiva. Cilj ovog rada je da prikaže postojeće jednojezične i dvojezične rečnike i glosare iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije i ukaže na njihove prednosti i mane, u skladu sa potrebama studenata prve godine Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu. Pored toga, rad jasno ukazuje na potrebu kreiranja modernog, adekvatnog i pristupačnog rečnika iz ove oblasti, koji bi zadovoljio potrebe ciljne grupe studenata i koji bi se koristio kao pomoćno nastavno sredstvo u okviru izvođenja nastave engleskog jezika struke.

Ključne reči: rečnik, glosar, engleski jezik struke, specijalna edukacija i rehabilitacija

* majaotanjac@fasper.bg.ac.rs

Uvod

Uloga rečnika kao referentne literature u nastavi stranih jezika je višestruka. Pored toga što predstavlja glavni izvor učenja vokabulara i usvajanja različitih jezičkih kompetencija, upotreba rečnika podstiče autonomnost u učenju, s obzirom da studenti rečnike većinom koriste samostalno prilikom učenja leksike (Stanojević Gocić 2016). Kako je usvajanje stručnog vokabulara jedan od osnovnih ciljeva nastave stranog jezika struke, pa su samim tim i ovakvi nastavni programi pre svega leksički (Ivančević Otanjac 2014), upotreba stručnih rečnika u ove svrhe je neprocenjiva. Stručni rečnici su osnovni resursi za savladavanje stručne terminologije prilikom učenja stranog jezika za posebne namene (Glušac i Milić 2021). U nastavi engleskog jezika struke na univerzitetskom nivou posebnu pažnju treba posvetiti potrebama potencijalnih korisnika, odnosno studenata. Za razliku od nastavnih programa opšteg engleskog jezika, koji polaze od analize samog jezika, nastavni programi engleskog jezika za posebne namene se baziraju na analizi potreba učenika (Ričards 2001). U tom smislu, prilikom odabira odgovarajućeg rečnika engleskog jezika struke kao nastavnog sredstva, treba voditi računa o jezičkim kompetencijama studenata, njihovom nivou znanja opšteg engleskog jezika i opsegu vokabulara, stručnim oblastima koje treba da budu obuhvaćene, situacijama u kojima će studenti koristiti stručnu terminologiju, vrsti rečnika koji je studentima potreban (jednojezični ili dvojezični) i pristupačnosti odabranog rečnika (štampano ili digitalno izdanje). U skladu s tim, glavni cilj ovog prikaza je da predstavi postojeće rečnike i glosare engleskog jezika struke za studente specijalne edukacije i rehabilitacije, imajući u vidu njihove potrebe.

Ciljna grupa, odnosno potencijalni korisnici rečnika i glosara koji će biti pomenuti u ovom prikazu su studenti prve godine Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (FASPER) Univerziteta u Beogradu, koji pohađaju nastavu iz engleskog jezika struke u prvom i drugom semestru. Rezultati istraživanja sprovedenog 2020. i 2021. godine pokazuju da je većina ovih studenata (ukupno 62,6%) na A2 – B1 nivou opšteg engleskog jezika (Savet Evrope 2001) i da ih je većina učila engleski samo u osnovnoj i srednjoj školi (Ivančević Otanjac 2021). Studenti FASPER-a mogu studirati jedan od tri ponuđena studijska programa:

- Defektologija, koja obuhvata pet modula: Motoričke smetnje i poremećaji, Prevencija i tretman poremećaja ponašanja, Smetnje i poremećaji vida, Smetnje i poremećaji sluha i Senzomotoričke smetnje i poremećaji

- Logopedija

- Specijalna edukacija i rehabilitacija osoba sa teškoćama u mentalnom razvoju

Engleski jezik struke je obavezan predmet za studente prve godine na svim studijskim programima i modulima. Studenti svih studijskih grupa slušaju engleski jezik zajedno, pa samim tim nastavni plan i program, kao i odabir stručnog vokabulara, moraju zadovoljavati potrebe svih studenata FASPER-a. Između ostalog, cilj samog predmeta je da studentima približi stručnu terminologiju na engleskom jeziku iz užih oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije koje se izučavaju na fakultetu, kako bi kasnije samostalno mogli da koriste stručnu literaturu na engleskom jeziku i odgovarajuću terminologiju u svojim istraživanjima.

Kada je u pitanju vrsta rečnika i njihova pristupačnost, skorija istraživanja navode da studenti većinom koriste digitalne dvojezične rečnike i nepouzdate besplatne prevodilačke alate, dostupne na internetu u cilju brzog pronalaženja značenja reči, da retko koriste štampane i jednojezične rečnike, a da najređe konsultuju stručne rečnike (Stanojević Gocić, 2016; Glušac i Milić 2021; Knežević i dr. 2021). Razlozi za sve ređu upotrebu rečnika u nastavi engleskog jezika struke na fakultetima su brojni i uključuju različite faktore, od već pomenute sklonosti studenata da na najbrži i najlakši način, odnosno putem onlajn prevodilačkih alata, dođu do tražene reči, preko relativno malog broja kvalitetnih i modernih rečnika, naročito kada su u pitanju specijalizovani i terminološki rečnici (Prčić 2018), do načina rada samih nastavnika, koji u nedovoljnoj meri koriste rečnike kao nastavna sredstva (Knežević i Halupka-Rešetar 2020; Glušac i Milić 2020). Savremena istraživanja ukazuju na potrebu obuke i studenata i nastavnika u vezi s korišćenjem rečnika kao obaveznog nastavnog sredstva (Glušac i Milic 2020; Glušac i Milić 2021), kao i na potrebu podizanja svesti nastavnika o prednostima upotrebe rečnika u okviru izvođenja nastave engleskog jezika struke (Knežević i Halupka-Rešetar 2020) i ulozi koju imaju u razvijanju leksikografskih navika i kompetencija studenata (Brajić 2021).

Cilj ovog rada je da prikaže postojeće jednojezične i dvojezične rečnike i glosare iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije, kao i da ukaže na potrebu kreiranja modernog, sveobuhvatnog i pristupačnog rečnika za studente prve godine Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu.

Prikaz postojećih engleskih rečnika i glosara iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije

Engleski rečnici i glosari iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije prikazani u nastavku podeljeni su u tri grupe:

- 1) štampani rečnici
- 2) digitalni rečnici i glosari dostupni na internetu
- 3) glosari u okviru udžbenika

Štampani rečnici

Potruga za jednojezičnim štampanim rečnicima iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije uglavnom je vodila ka jednoj publikaciji:

Dictionary of Special Education and Rehabilitation, fourth edition, (Vergason i Andereg 1997)

Iako je poslednje izdanje ovog rečnika izašlo pre skoro 30 godina, on je i dalje jedini štampani sveobuhvatni jednojezični rečnik iz ove oblasti. Sadrži definicije za preko 2000 stručnih termina, kao i tipične skraćenice i akronime. Međutim, s obzirom na godinu izdanja, u rečniku se pojavljuju neki termini koji su izašli iz upotrebe, kao što i nedostaju mnogi savremeni termini iz ove oblasti. Pored toga, ovaj rečnik nije lako dostupan, teško se može naći u prodaji, odnosno može se samo poručiti iz inostranstva.

Pokušaj da se pronađe štampani dvojezični rečnik iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije nije dao rezultata. Jedini izvor ovog tipa koji bi donekle mogao biti koristan studentima FASPER-a je dvojezični i dvosmerni rečnik iz oblasti medicine:

Englesko-srpski i srpsko-engleski medicinski rečnik, 2. dopunjeno izdanje, (Mičić 2011)

Ovaj rečnik sadrži oko 40 000 preciznih odrednica u oba smera, kao i ilustracije telesnih sistema i dijagnostičkih tehnika s nazivima na oba jezika. Kako studenti FASPER-a u okviru osnovnih akademskih studija imaju dosta dodirnih tačaka sa medicinskim naukama, ovaj rečnik im može biti od koristi. Međutim, on svakako ne pokriva defektološku terminologiju koja im je potrebna, pa se u tom smislu ne može smatrati dovoljnim za njihove potrebe.

Digitalni rečnici i glosari dostupni na internetu

Među dostupnim digitalnim izdanjima jednojezičnih rečnika iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije izdvajaju se dva novija digitalna izdanja:

Special Education Dictionary, (Klain 2017)

Ovaj rečnik sadrži preko 2200 savremenih termina iz različitih oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije i lako se može kupiti i koristiti preko Kindl aplikacije za čitanje. Termini su objašnjeni na jednostavan i sažet način, rečnik je pregledan i lak za upotrebu. Jedina mana mu je što nije besplatan i zahteva posedovanje i poznavanje Kindl aplikacije, pa je samim tim i manje privlačan i pristupačan studentima.

The Special Educational Needs and Disability (SEND) Dictionary, (Vrajton 2023)

Ovo je nešto sažetiji jednojezični rečnik u odnosu na prethodno pomenute. Sadrži manji broj odrednica, ali su one jasne, pregledne i uglavnom adekvatne za potrebe studenata prve godine FASPER-a. Ovaj rečnik postoji i u štampanoj formi, ali je kao takav teže dostupan jer se poručuje iz inostranstva, dok je kao digitalno izdanje dostupan za upotrebu bez novčane nadoknade u okviru aplikacije za čitanje. Međutim, činjenica da je za njegovo korišćenje potrebno biti registrovani i pretplaćeni korisnik Kindl aplikacije čini da, kao i u prethodnom slučaju, ovaj rečnik ne bude često korišćena referentna literatura među studentima.

S druge strane, postoji veliki broj jednojezičnih glosara besplatno dostupnih na internetu, ali su oni retko sveobuhvatni i vrlo su ograničeni u izboru i objašnjenju stručne terminologije. Najčešće su to spiskovi često korišćenih termina praćeni kratkim objašnjenjima iz određenih užih oblasti u okviru specijalne edukacije i rehabilitacije, dostupni na stranicama različitih organizacija, udruženja, univerziteta ili škola. Iako lako dostupni na internetu, ovi glosari često ne predstavljaju prvi izbor studenata FASPER-a jer njihovo pronalaženje i tumačenje objašnjenja na engleskom jeziku obično zahteva više pretraživanja i vremena nego što su studenti spremni da potroše.

Kao i u slučaju sa štampanim rečnicima, pokušaj pronalaženja adekvatnog digitalnog dvojezičnog rečnika ili glosara iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije nije bio uspešan.

Glosari u okviru udžbenika

Glosari u okviru udžbenika iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije mogu biti odlični izvori i pomoćna literatura za studente i nastavnike engleskog jezika struke, naročito ako su u pitanju renomirani izdavači u oblasti obrazovanja, kao što je Pirson:

Exceptional Learners: An Introduction to Special Education, 15th edition, (Halahan, Pulen i Kaufman 2022)

Special Education: Contemporary Perspectives for School Professionals, 6th edition, (Frend 2023)

Oba navedena udžbenika na kraju sadrže jednojezične glosare sa jasnim objašnjenjima obuhvaćenih stručnih termina. Oba udžbenika su moderna, imaju dopunjena izdanja novijeg datuma, pa su samim tim i opisani termini savremeni. Udžbenici pokrivaju sve oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije koje se izučavaju na FASPER-u, što njihove glosare čini odličnom potencijalnom referentnom literaturom kako za studente tako i za nastavnike engleskog jezika struke, prilikom odabira stručne terminologije koja će se obrađivati na časovima. Mane ovih

izdanja uključuju njihove visoke cene i nemogućnost kupovine u našoj zemlji, a njihova relativna nepopularnost među studentima proizilazi iz činjenice da su jednojezični, odnosno da studenti treba dalje da interpretiraju objašnjenje stručnog termina koje im je dato na engleskom jeziku bez direktnog prevoda na srpski.

Englesko-srpski glosar u okviru univerzitetskog udžbenika iz oblasti engleskog jezika struke za studente specijalne edukacije i rehabilitacije se nalazi u izdanju FASPER-a:

English for Special Education, second edition (Ivančević Otanjac i Furundžić 2018).

Potrebno je napomenuti da je ovaj glosar deo udžbenika koji se više ne koristi i koga je potrebno dopuniti i proširiti. Izbor terminologije je ograničen i u velikoj meri je zavisio od lekcija i tema koje su u udžbeniku obrađivane. Pored toga, prevodi stručnih termina u ovom glosaru su najčešće dati kao jedna reč koja odgovara kontekstu lekcije u kojoj se termin pojavljuje, što ograničava njegovu širu upotrebu.

Zaključak

Ovaj kratak prikaz različitih rečnika i glosara engleskog jezika struke iz oblasti specijalne edukacije i rehabilitacije jasno ukazuje na činjenicu da je većina pomenutih rečnika zastarela, neadekvatna za potrebe studenata prve godine FASPER-a, ili nepristupačna (bilo da se radi o nemogućnosti kupovine štampanog izdanja u našoj zemlji ili plaćanju pretplata za aplikacije preko kojih se pristupa digitalnim izdanjima). Iz svega navedenog može se zaključiti da postoji potreba za kreiranjem modernog, sveobuhvatnog i pristupačnog rečnika za studente specijalne edukacije i rehabilitacije Univerziteta u Beogradu, koji bi se koristio kao pomoćno nastavno sredstvo u okviru izvođenja nastave engleskog jezika struke.

Literatura

- Brajović 2021: J. Brajović, Razvijanje leksikografske kompetencije kod srednjoškolskih učenika francuskog kao stranog jezika. *Metodički vidici* 12(12), 225-246, [<https://doi.org/10.19090/mv.2021.12.225-246>].
- Frend 2023: M. Friend, *Special Education: Contemporary Perspectives for School Professionals, 6th edition*, USA: Pearson Education.
- Glušac i Milić 2021: T. Glušac, M. Milić, Upotreba rečnika u učenju engleskog jezika struke na tercijarnom nivou iz perspektive studenata, *Nasleđe Kragujevac*, 49,107-121, [<http://dx.doi.org/10.46793/NasKg2149.107G>].
- Glušac i Milić 2020: T. Glušac, M. Milić, Kako univerzitetski nastavnici engle-

- skog jezika struke i njihovi studenti koriste rečnike u podučavanju i učenju, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, 45(5), 281-295, [<https://doi.org/10.19090/gff.2020.5.281-295>].
- Halahan, Pulen i Kaufman 2022: D. P. Hallahan, P.C. Pullen, J.M. Kauffman, *Exceptional Learners: An Introduction to Special Education, 15th edition*, USA: Pearson Education.
- Ivančević Otanjac 2021: M. Ivančević Otanjac, Students' attitudes toward ESP course at university level, *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 20(4), 273-281, [<http://dx.doi.org/10.5937/specedreh20-34308>].
- Ivančević Otanjac i Furundžić 2018: M. Ivančević Otanjac, M. Furundžić, *English for Special Education, second edition*, Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Ivančević Otanjac 2014: M. Ivančević Otanjac, Vokabular u nastavi stranog jezika struke na primeru engleskog jezika za studente specijalne edukacije i rehabilitacije, *Pedagoška stvarnost*, 60(3), 469-475.
- Klain 2017: J. J. Kline, *Special Education Dictionary*, USA: LRP Publications.
- Knežević i dr. 2021: Lj. Knežević, S. Halupka-Rešetar, I. Miškeljin, M. Milić, Millennials as dictionary users: A study of dictionary use habits of Serbian EFL students, *SAGE Open*, 11(2), [<http://dx.doi.org/10.1177/21582440211008422>].
- Knežević i Halupka-Rešetar 2020: Lj. Knežević, S. Halupka-Rešetar, What causes the scarce use of dictionaries in ESP courses? A qualitative analysis of the teacher's perspective, In A. Izgarjan, D. Đurić, S. Halupka-Rešetar (Eds.), *Aspects of Transnationality in American Literature and American English*, University of Novi Sad, Faculty of Philosophy, [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2020/978-86-6065-632-4>].
- Mićić 2011: S. Mičić, *Englesko-srpski i srpsko-engleski medicinski rečnik, 2. dopunjeno izdanje*, Beograd: Zavod za udžbenike.
- Prčić 2018: T. Prčić, *Ka savremenim srpskim rečnicima*, Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-454-2>].
- Ričards 2001: J.C. Richards, *Curriculum Development in Language Teaching*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Savet Evrope 2021: Council of Europe, *Common European Framework of reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stanojević Gocić 2016: M. Stanojević Gocić, Korišćenje rečnika kao strategije

učenja engleskog jezika struke, *Nasleđe Kragujevac*, 34, 203-215, [<https://doi.org/10.5937/nasIKg1634203S>].

Vergason i Andereg1997: G. A. Vergason, M.L. Anderegg, *Dictionary of Special Education and Rehabilitation, fourth edition*, USA: Love Publishing Company.

Vrajton 2023: L. Wrighton, *The Special Educational Needs and Disability (SEND) Dictionary*, UK: LPL Services.

Maja Ivančević Otanjac

OVERVIEW OF ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES DICTIONARIES AND GLOSSARIES FOR STUDENTS OF SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

Summary

Mastering technical vocabulary is one of the primary goals of teaching a foreign language for specific purposes, making the identification and use of appropriate dictionaries as reference materials invaluable in the teaching and learning process. This paper aims to present existing monolingual and bilingual dictionaries and glossaries in the field of special education and rehabilitation and to highlight their advantages and disadvantages in accordance with the needs of first-year students at the Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade. Additionally, the paper points to the need for the creation of a modern, adequate, and accessible dictionary in this field, which would meet the needs of the target group of students and be used as an additional teaching tool within the English for Specific Purposes university course.

Keywords: dictionary, glossary, English for Specific Purposes, special education and rehabilitation